

Eftirmeting av frágreiðingini: Greining av framhaldandi sundurskiljing av Føroya Tele

Tórshavn, t. 3. mars 2022

Annfinn V. Hansen

Árni Jakobsen

Klaus Rasmussen

1. Inngangur

Føroya Tele hevur biðið Copenhagen Economics saman við Magnus S. Petersen um at útinna eina greining viðvíkjandi sundurskiljing av ollum í tí almenna fjarkiftisnetinum.

Tað yvirskipaða endamálið við greiningini er:

”at gera eina óhefta frágreiðing um, hvussu ein ognarlig sundurskiljing røkkur málinum í samgonguskjalinum, ”*Fyri at tryggja javnbjóðis kapping á fjarskiftismarknaðinum verður farið undir fulla ognarliga sundurskiljing av almenna fjarskiftisnetinum*”, hvussu hetta fer at ávirka fjarskiftismarknaðin, og hvørjar fyrimunir og vansar hetta hevur fyri Føroya Tele samtakið og menningina av føroyska samskiftisnetinum.”

Til tess at tryggja eina óhefta og sakliga frágreiðing hevur Føroya Tele avgjørt eina tilgongd, har ið eitt ráðgevingartoymi fremur sjálva greiningina, og síðani skal eitt annað ráðgevingartoymi gera eina meting av greiningini samanborin við uppgávutekstin.

Heilt nágreiniliga varð arbeiðssetningurin orðaður soleiðis, at ein frágreiðing skuldi gerast, sum skuldi fevna um hesar tættir:

1. Søgulig lýsing av fjarskiftismarknaðinum seinastu 20 árinum. Marknaðarstøða og fíggarstøða.
2. Ein lýsing av, hvussu ein ognarlig sundurskiljing:
 - a. kann tryggja fult gjøgnumskygni, fría og javna kapping
 - b. hvussu ognarlig sundurskiljing ávirkar:
 - i. Kundatænastur
 - ii. Kappingarneytar
 - iii. Føroya Tele samtakið

iv. Menningina av føroyska samskiftisnetinum

3. Ein lýsing av, um tað eru aðrar leiðir, t.d. at umskipa bygnaðin í P/f Telefonverkinum og P/f Neti, at fara:
 - a. Sum kunnu tryggja fult gjøgnumskygni, fría og javna kapping
 - b. Hvussu ein umskipan av bygnaðinum ávirkar:
 - i. Kundatænastur
 - ii. Kappingarneytar
 - iii. Føroya Tele samtakið

iv. Menningina av føroyska samskiftisnetinum

Sum nevnt hevur Copenhagen Economics framt greiningina saman við Magnusi S. Petersen. Okkara uppgáva er at gera eina meting av tí gjørdu frágreiðingini.

Í sambandi við greiningararbeiðið varð heitt á Copenhagen Economics um at vera tøk til samrøðu við metingartoymið. Vit hava ikki hildið tað vera neyðugt at gera samrøðu við Copenhagen Economics undir metingararbeiðinum.

2. Yvirskipað gjøgnumgongd av uppgávuinnihaldinum, og hvussu uppgávan er løyst

Uppgávan hjá Copenhagen Economics og Magnusi S. Petersen var at meta um ymisk modell (sundurskiljing av ognarum og eitt øðrvísi modell, t.d. við endurskipan innan fyri samtakið) við tí fyri eyga at rækka heilum gjøgnumskygni og fríari og javnari kapping. Í framhaldi av hesum skuldi verða lýst, hvussu sundurskiljing/endurskipan ávirkar kundatænastu, kappingarneytar, Føroya Tele samtakið og menningina av føroyska telesamskiftisøkinum.

Harumframt hevur uppgávustillarin biðið um søguliga lýsing av fjarsamskiftisøkinum tey seinastu 20 árin. Av marknaðarstöðuni og figgjarstöðu.

Í sjálvari greiningini eru brúkt tvey modell: Sundurskiljing av ognarum og Framhaldandi virkislig sundurskiljing. Ein greining er gjørd av, í hvussu stóran mun tað fyrra modelið (Sundurskiljing av ognarum) fær tryggjað heilt gjøgnumskygni og fría og javna kapping, og síðani ein greining av, hvussu hitt modelið (Framhaldandi virkislig sundurskiljing) klárar at rækka endamálinum samanborið við tað fyrra modelið.

Byrjanarstöðið í greiningini er sostatt at meta um, hvussu endamálið kann røkkast við sundurskiljing av ognarum samanborið við støðuna í dag. Sum annar móguleiki er valt at greina ávirkanina av – í mun til í dag – framhaldandi virkisligari sundurskiljing innan fyri samtakið. Greiningin hevur ikki aðrar valmöguleikar.

Viðv. háttalag hevur Copenhagen Economics uppsett eitt modell fyri, hvørjar fortreytir eru fyri at rækka málinum. Modellið er skilvíst uppbyggt og fevnir um týðandi og viðkomandi viðurskifti.

Fortreytir ella krøv í modellenum eru fyrst mett í mun til núverandi marknaðarstöðu, og mett verður um, í hvønn mun krøvini verða lokin.

Síðani verður víst til royndir úr ávísam øðrum londum í partinum: ”Vertikal sundurskiljing í øðrum londum”.

Við støði í hesum verða tey bæði modellini fyri sundurskiljing sett upp.

Niðurstøður í greiningini

1. at skipanarlig sundurskiljing fer at tryggja heilt gjøgnumskygni millum smásølvur viðvíkjandi treytum teirra fyri atgongd til undirstøðukervi.
2. at skipanarlig sundurskiljing fer at geva fría og javna smásølvukapping.
3. at skipanarlig sundurskiljing fer at hava til tað lítla neiliga ávirkan.
4. at framhaldandi virkislig sundurskiljing ikki í sama mun sum skipanarlig sundurskiljing fer at tryggja heilt gjøgnumskygni og tryggja móguleikan til fría og javna smásølvukapping.

Okkara áskoðan er, at greiningin hevur ta umbidnu søguligu lýsingina. Vit halda eisini, at háttalagið hóskar til endamálið, og at tann frama greiningin kann vera grundarlag undir teimum funnu niðurstøðunum.

Viðvíkjandi svarinum til, hvussu sundurskiljingarmodellini ávirka kundatænastur, kappingarneytar, Føroya Tele samtakið og menningina í føroyskum fjarsamskifti, høvdu vit tó viljað, at greiningin umfataði eina neyvari og ítøkiligari gjøgnumgongd.

Hóast greiningin sum heild er nøktandi, er tað okkara fatan, at greiningin hevur nøkur ikki heilt týðningarleys brek, sum høvdu kunnað styrkt grundarlagið undir niðurstøðunum. Tey hava vit samlað í einari umrøðu av ”úrvaldir metingartættir”:

- A. Vit halda ikki, at tað er nóg væl lýst, hvørjar fortreytir skulu vera loknar til tess at tryggja fría og javna kapping á einum marknaði, har eitt alment felag kappast við privat felag/feløg.
- B. Vit halda, at greiningin hevði verið greiðari og betur undirbygd, um hon hevði rúmað eina týðiligari og reglufastari avmarking av teimum eygleiddu marknaðunum.
- C. Vit halda, at tað manglar greið støðutakan til skerjing millum virksemisøkini hjá Føroya Tele.
- D. Vit halda, at í teimum førum, tá ið greiningin viðger virðisseting av sundurskildum virksemi, verður tað gjørt úr skeivum sjónarhorni og óneyðuga neyvt, og ein tykist vera bundin at útgangsstøði í núverandi støðu. Ein tykist eisini vera bundin at tí fatan, at undirstøðukervið skal skiljast frá Føroya Tele í førum, tá ið tað tykist natúrligari, at smásøluparturin verður skildur frá.
- E. Vit halda, at greiningin, tá ið hon viðger samvirkanarárin og figgingarútreiðslur, bara sær støðuna út frá eini meting av missi/vinningi og ikki í nóg stóran mun setir tað í samanhag við eina støðu, har ið endamálið er jøvn kapping millum eitt alment felag og privat felag/feløg. Har heldur ikki umrøða av møguligum fyrimunum av framhaldandi sundurskiljing.
- F. Vit halda, at í greiningini vantar umrøða av teimum møguligu KT-trupulleikum, sum høvdu fylgt einari sundurskiljing.
- G. Vit halda, at viðgerðin av, hvørjar avleiðingar standast av eini sundurskiljing fyri samtakið Føroya Tele, og hvussu tað fer at ávirka menningina av fjarskiftisnetinum í Føroyum, er ov grunn.

Tættirnir A-G eru lýstir gjøllari niðanfyri.

3. Úrvaldir metingartættir

A. Kapping millum alment felag og privat felag/feløg

Undirstøðukervið er dømi um eitt øki, sum hevur yvirskipaðan langtíðartýðning og er sera týðningarmikið figgjjarliga fyri samfelagið. Í Føroya Tele er meginparturin av virkseinum, tá ið tað snýr seg um íløgur, virkisogn og kapitaltørv, tongdur at undirstøðupartinum. Harafturímóti hevur tað víst seg í Føroyum (og uttanlands), at

smásølumarknaðurin er ikki so kapitalfrekur og hefur av tí sama ikki slíkar forðingar fyri innkomu, sum sostatt gevur betri móguleika til kapping.

Setta uppgávan er orðað sum ein sundurskiljing av ognarum, og tað er í greiningini vorðið spurningur um, hvørt undirstøðukervisparturin skal skiljast frá og hvussu. Kanska er hetta, av tí at samleikin hjá Føroya Tele í størri mun er knýttur at smásøluvirki, meðan undirstøðukervið ”bara” virkar sum tøkniligur undirveitari. Vit halda tað vera meira hósandi, um tað verður soleiðis sæð, at tann natúrliga uppgávan hjá Føroya Tele er í undirstøðukervinum, og at tað sostatt er smásøluparturin, sum skal skiljast frá, lagar tað seg so.

Uppgávan hefur als onga viðgerð av spurninginum um, at kappingin á fjarskiftisøkinum er millum eitt alment felag og privat felag/feløg. Tað ber væl til at huga sær til, at fjarskiftisøkið hefur yvirskipaðan langtíðartýdning fyri alt samfelagið, og tí er tað neyðugt, at tað almenna er virkið á øllum økinum (undirstøðukervi og smásølu) og tryggjar varðveitslu av einum væl virkandi góðum útboð fyri rímiligar prísir. Men um ætlanin samstundis er at hava privat at kappast við eitt alment felag á smásøluøkinum, so er neyðugt at skapa ”ein rættvísan kappingarvøll”. Hvussu tað skal gerast kundi verið nærri viðgjørt í greiningini.

Uppgávan nertir nakað við hetta í umrøðuni, um móguliga at lata NET í staðin fyri SAMSKIFTI gera íløgur í 5G. Men okkara fatan er, at uppgávan ikki veruliga fær fatur í hesa nevndu síðu av spurninginum: at skapa móguleika til fría og javna kapping á einum marknaði, har kapping er millum eitt alment felag og privat felag/feløg.

Greiningin tykist als ikki geva sær far um, at um ein vil hava eina støðu, har ið privat feløg skulu kappast við eitt alment felag, so kunnu serligar umstøður forða fyri at fáa fría og javna kapping í lag. Til dømis skuldi tað almenna felagið ikki kunnað byrjað við at útvega sær minni fíggingarútreiðslur ella á annan hátt minni útreiðslur (t.d. við kostnaðarbýti í starvsfólkavirki), enn eitt privat felag av sama slag hefur móguleika til í kappingini.

Í greiningini er niðurstøðan viðvíkjandi skipanarligari sundurskiljing (s.12): ”... halda vit, at ein skipanarlig sundurskiljing fer at geva eina fría og javna smásølu kapping. Hetta hendir næstan av sær sjálvum ...” (sostatt: *eingin grundan um, at privat felag/feløg skulu kappast við eitt alment felag, og hvørjar fortreytir skulu vera loknar til tess at fáa fría og javna kapping í hesari støðu*).

B. Greiningini vantar greiða og avgjörda avmarking av marknaðunum

Sum heild verður fjarskiftismarknaðurin umrøddur í tveimum þørtum: undirstøðukervi og smásøla, og vit taka undir við, at hetta býtið er viðkomandi. Marknaðarsundurbýtið verður eftir okkara áskoðan ikki brúkt nóg reglufast í greiningini, og *byrjanarstøðið* er ikki, at hesir marknaðir hava hvør síni eyðkenni.

Vit sakna, at frágreiðingin lýsir hesar marknaðir gjøllari og umrøður fortreytir, avmarkingar og móguleikar fyri hvønn marknað sær:

- a. Hvussu ber til at avmarka marknaðirnar?
- b. Hvørjar uppgávur eru kapitalfrekast, og hvørjar eru minni kapitalfrekar og hava sostatt natúrliga betri móguleikar at kappast?
- c. Marknað fyri marknað: Fær ein/eigur ein at skapa veruliga kapping?
- d. Hvørjar fortreytir krevjast til tess at skapa kapping?
- e. Hvussu fær ein marknaðirnar (við hvør sínum eyðkennum) til at virka væl?

Greiningin nevni (s. 13), at í Føroyum er talan um veika kapping, og at talan kann vera um stóran samfelagsligan miss, um einasti rættiligi kappingarneyti hjá Samskifti – Nema – fer av marknaðinum. Men greiningin hevði verið betri, um hon umrøddi orsøkirnar til, at kappingin er veik, og hvussu ein fær gjørt hana sterkari.

C. Vantandi greið støðutøka til niðurskurð millum virksemspartarnar í Føroya Tele

Tað tykist sjálvsagt, at marknaðirnir skulu bítast sundur í ávikavist undirstøðukervi og smásølu. Í dag liggur undirstøðukervið í mobilpartinum (bæði hjá SAMSKIFTI og hjá NEMA), men greiningin setur spurnartekn við, hvussu tað fer at síggja út, tá ið 5G kemur til Føroyar.

Til dømis er tað soleiðis, at partur av undirstøðukervinum á fjarskiftirmarknaðinum kann vera í smásølupartinum, sum longu er við 4G, og sum kanska eisini verður við 5G. Men kappingarástøðið sigur, at um ein vil hava meira kapping á onkrum marknaði, er tað ein fyrimunur, um innkomuforðingin er so lítil sum gjørligt. M.a. hetta kjakið hevði hoyrt til eina reglufastari avmarking/greining av marknaðinum og støðutøku til niðurskurð av virkseminum og kundi gjørt gagn í greiningini.

Tí halda vit, at greiningin skuldi havt tikið støðu til, um tað komandi 5G netið eigur at leggjast í undirstøðukervi ella smásølu. Men sum er, gevur greiningin ikki grundarlag til at meta um tað tøkniliga ella tað figgjarliga grundarlagið fyri, hvar ið 5G skal leggjast. Hetta kann hava stóran týdning fyri kappingina á smásølumarknaðinum frameftir og skuldi tessvegna verið umrøtt í hesum samanhangi. Ein sundurskiljing skal tryggja heilt gjøgnumskygni og fría og javna kapping. Tískil er tað sera týdningarmikið at meta um vøllin, sum spælast skal á.

Um greiningin hevði havt støði í einari avmarking/skilmarking av marknaðinum (sbr. tátt B), hevði borið til út frá tí at áseta teir mest týðandi broytlarnar (parametrini) til tess at fáa heilt gjøgnumskygni og fría og javna kapping – og eisini áseta besta býtið millum virksemspartarnar hjá Føroya Tele:

1. Hvørjar ognir og uppgávur eiga at liggja hjá NET?
2. Hvørjar ognir og uppgávur eiga at liggja hjá SAMSKIFTI?

Greiningin nevnir, at 5G kundið ligið hjá NET, men kundi eisini ligið hjá SAMSKIFTI. Tað verður víst á, at eitt 5G net, sum liggur hjá SAMSKIFTI (s. 88) fer at hava tann vanda við sær, at núverandi trupulleikar við vantandi gjøgnumskygni og mismuni fara at halda fram. Spurningurin um 5G er viðgjørður í einum uppískoyti og ikki í sjálvari greiningini. Okkara áskoðan er, at viðgerðin skuldi verið ein sameindur partur av sjálvari uppgávuni.

Tað verður eisini umrøtt, at SHEFA hoyrir mest natúrliga heima undir NET, men tað skuldi greiningin kanska tikið enn greiðari støðu til.

Greiningin hevur eitt brot um vantandi kapping á undirstøðukerviøkinum (s.53). Tað verður nevnt, at vantandi undirstøðukerviskapping í vissan mun verður vígað upp av virknum ognarskapi frá ognarans síðu. Eftir okkara áskoðan kundi skipanarlig sundurskiljing møguliga gjørt tað lættari og sjálvsagdari at vera virkin ognari á undirstøðukerviøkinum, av tí at eitt sundurskilt undirstøðukervisfelag neyðturviliga noyðist at seta síni egnu mál og sína egnu framtíðarættan, leyst av smásølupartinum. Hetta verður ikki nevnt í greiningini.

Greiningin hevur ta niðurstøðu, at tað er møguligt at fáa betri kapping um undirstøðukervið, um / tá ið 5G í framtíðini fer veruliga at koma í staðin fyri fípur heima hjá fólki. Tað eru vit samd um, men hetta er tó ikki galdandi, um kappingin bert verður millum eitt (alment) reit undirstøðukervisfelag og eitt alment smásølufelag við sínum egna 5G. Tað kann henda, um bert SAMSKIFTI, men eingi privat vilja gera íløgur í 5G.

D. Virðisáseting av sundurskildum feløgum

Um greiningin hevði tikið ítøkiliga støðu til, hvussu niðurskurður/sundurbýti í Føroya Tele skuldi verið, so hevði tað víst á svar til spurningin um:

1. Hvat er hóskandi virðisáseting á NET?
2. Hvat er hóskandi virðisáseting á SAMSKIFTI?

Greiningin ger eitt sindur burturúr, hvussu eitt skipanarligt sundurbýti heilt ítøkiliga hevði kunnað frábýtt og virðismett NET (sí s. 13 og s. 76-77), men hetta halda vit vera øvugta mannagongd.

Byrjanarstöðið skuldi heldur verið alt fæfeingið, sum er í Føroya Tele í dag. Fyrst kundi verið tryggjað, at undirstøðukervið bleiv virðisásett við støði í, at tað skal vera eitt haldgott felag, sum fær framt hugsjónirnar um eitt undirstøðukervi við góðari dygd og rímilligum prísum. Síðani er tað týðningarmikið at tryggja sær, at felagið hevur ella fær útvegað sær figgjarevni til framtíðarløgur.

Smásølu-parturin kundi síðani verið frábýttur við fæfeingi, sum skal svara til felagsins tørv, men eisini skal svara til ta virðisáseting, sum kann væntast, at eitt samsvarandi privat felag hevði havt. Hetta er ein fortreyt fyri at skapa javna kapping.

Tað kann vísa seg, at fæfeingið í Føroya Tele er hóskað. Tað kann eisini vísa seg, at tað er ov stórt ella ov lítið. Um tað er ov stórt, kann yvirskotið latast sum vinningsbýti, og um tað er ov lítið, eigur meira fæ at verða sett í.

Henda mannagongd tykist nógv skilabetri enn uppskot um yvirtøku uttan endurgjald, eftirgeving av krøvum o.a., sum verður nevnt í greiningini (s.77).

Av tí at alt FT-samtakið er almenn ogn, eru sum meginregla ikki avmarkingar fyri, hvussu hvørt einstakt felag og alt samtakið verður umskipað. Tað kunnu standast skattligir og lógarligur spurningar av at seta hetta í verk, men hetta tykist týðningarleyst, partvíst tí at, tá ið alt kemur til alt, er kortini talan um tann almenna pengakassan, og partvíst síggjast ongar lógarliga forðingar fyri at koma fram til ætlaðu skipanina eftir sundurskiljingina.

Niðanfýri hava vit gjørt eina líttla talvu, sum vísir, hvussu stórir javnin er í ávikavist FT-samtakinum og teimum størstu feløgnum í samtakinum við ársenda í 2020. Harafturat verður NEMA víst til samanberingar. Annars skal viðmerkjast, at NEMA hevur nógv virksesemi uttan fyri fjarskiftisøkið, og at roknskapartølini fyri NEMA sostatt ikki kunnu samanberast beinleiðis við t.d. SAMSKIFTI.

Talvan vísir, hvussu stórt hvørt felag í samtakinum er, og hon lýsir eisini lønsemið í feløgnum. Í greiningini verða EBITDA-tøl nýtt til at lýsa lønsemi (at vísa, um talan er um yvirnormalan vinning), men tá ið smásølufeløg verða samanborin við undirstøðukervisfeløg, halda vit, tað er skilabetri at hyggja at eginpeningsavkasti, tí at undirstøðukervisfeløg mega ætlast at hava nógv størri avskrivningar og krevja tí hægri EBITDA enn smásølufeløg.

								Konsern		
--	--	--	--	--	--	--	--	---------	--	--

	Net	Shefa	Samskifti	Føroya Tele	Nema
Ogn í alt	191.704	219.455	156.833	765.794	94.141
Støðisogn	171.550	177.447	75.585	578.530	34.998
Tøkur peningur	259	23.557	32.892	106.627	745
Eginogn	109.447	54.105	82.881	529.864	31.584
Solvensur	57,1%	24,7%	52,8%	69,2%	33,5%
Renting av eginogn	1,1%	26,2%	14,3%	5,9%	35,4%

FT-samtakið hefur sera stóran solvens (69,2%), um vit samanbera við vanlig privat feløg. Hinvegin virka nógv almenn virki uttan at taka lán, t.e. við 100% solvensi. Samtakið hefur annars eisini sera nógvan tókan pening (kanska til at nýta í framtíðarlógum).

Eginpeningsavkastið var stórt í 2020 bæði hjá SAMSKIFTI og NEMA (ávikavist 14,3% og 34,4%). NET megnaði bara 1,1% í eginpeningsavkasti, men ársfrágreiðingin sigur, at tað var vegna nógvar stórar eykaútreiðslur í 2020 (avkastið í 2019 var uml. fimm ferðir størri).

Einki í tølunum bendir á, at SAMSKIFTI verður hart trýst, og at yvirskot verður flutt til aðrar partar í samtakinum. NEMA hefur eisini stórt avkast, men vit vita ikki, um tað stavar frá øðrum handilsøkjum, so tað ber ikki til at gera beinleiðis samanbering.

SHEFA hefur stórt eginpeningsavkast, men solvensurin líkist frá hinum feløgunum við at vera nógv minni. Men roknskapurin hjá felagnum vísir, at meginparturin av tí langfreistaðu figgingini hjá felagnum er undangjald frá viðskiftafólki. Kanska hefur viðskiftafólkið goldið frammanundan til at tryggja sær, at SHEFA hefur verið førur fyri (og fúsur til) at fáa gjørt neyðugar iløgur. Sostatt hava undangjöld minkað um tørvin á eginpeningi í SHEFA.

Tað er vert at leggja merki til, at SAMSKIFTI hefur munandi størri eginpening enn NEMA og – sæð fyri seg – eisini sera stóran solvens.

Viðvíkjandi javna og virkisognir sæst, at NET og SHEFA eru tey størstu feløgini í FT-samtakinum, og tí halda vit, at tað mest natúrliga at hugsa sær er, at sundurskiljing verður gjørd best við at skilja smásølupartin frá verandi samtaksskipan.

E. Samvirkanarárin (synergieffekter) og figgingarútreiðslur

Greiningin nevnr fleiri ferðir smáar figgingarútreiðslur sum eitt samvirkanarárin, sum móguliga kundi verið mist, um ein skipanarlig sundurskiljing verður framd.

T.d. nevnr greiningin í broti 6.2.1 (s.78), at "... í eini framhaldandi virkissundurskiljing kundu móguliga ávís samvirkanarárin verið varðveitt. Hetta kundi t.d. verið felagsfiggingin ..., felagsatgongd til fæfeingi og felagstilfeingi á økjum, sum ikki eru handilsliga týðningarmikil, sum t.d. fólkfeingi og kantinurakstur."

Men eisini framhaldandi virkissundurskiljing krevur, at gjøgnumskygnið verður tryggjað, og fría og javna kapping. Eitt alment felag, sum kappast við privat felag/feløg, eigur at taka lut í kappingini á jøvnum føti við kappingarneytarnar. Og tað má avgjørt merkja, at felagið ikki ger sær dælt av fyrimunum sum t.d. bíligari og lættari atgongd til figging og eisini minni útreiðslur á øðrum økjum vegna kostnaðarbýti við onnur almenn virki. Greiningin vísir á ein fyrimun í felagsvirki á "ikki handilsliga týðningarmiklum økjum", har ið SAMSKIFTI kann hava smærri útreiðslur og sostatt ein kappingarfyrimun (s.78) – og sær als ongan trupulleika í hesum, hóast endamálið er javnbjóðis kapping.

Greiningin tykist sostatt at hava ta fatan, at framhaldandi sundurskiljing fer at føra til figgjarligan miss á summum økjum.

Harafturímóti verður einki sagt um, hvørjir figgjarligir fyrimunir kunnu vera av framhaldandi sundurskiljing við meira sjálvstøðugum virkjum við sínum egnu ætlanum og hugsjónum, sum dríva meira á í báðum fráskildum þørtum.

F. KT

Í umrøðuni av starvsfólkaviðurskiftum viðger greiningin m.a. fólkfeingi, kantinu, bygning, felagsatgongd til fæ, felagsfigging, lítlan figgingarkostnað. Eisini KT verður nevnt í greiningini í ramsuni av felagstilfeingi (s.13).

Men KT-økið sum so er ikki viðgjørt í greiningini (við KT meina vit bæði tær vanligu KT-skipanirnar og tær tøkniligu skipanir, sum dríva fjarskiftissamskiftið).

KT verður kortini nevnt í sambandi við frágreiðingarnar fra SPEKT. Her verður sagt, at tað er ónøgd uttanífrá ”... ónøgd við, at KT skipanin hjá FT, Nøglan, var samskipað við KT skipanina hjá NET” (s. 36).

Harafturat hevur SPEKT eina umrøðu av, at SAMSKIFTI hevur lættari atgongd til skipanirnar hjá NET (KT er samansett av deildum skipanum í Føroya Tele samtakinum (s.64). Tað verður eisini sagt stutt, at tað er ”... byrjað ein umlegging og sundurskiljing av fleiri KT-skipanum.” (s.69).

Niðurstøðan viðvíkjandi framhaldandi virkisligari sundurskiljing er, at NET og SAMSKIFTI ”... skula í minsta lagi seta í verk serstøk tiltøk, tá ið tað snýr seg um handilsliga týðningarmikil øki sum t.d. bókhald, figging og KT-deild.” (s.78).

KT-skipanir eru ofta handilsliga avgerandi og tongdar at stórum kostnaði. Vit hava onga nágreiniliga vitan um KT-skipanir hjá Føroya Tele, men ofta eru trupulleikar við at menna og (skilja sundur?) stórar KT-skipanir. Hesin táttur er stórt sæð ikki viðgjørdur í greiningini, og tað hevði verið betri, um greiningin hevði havt hetta við og hevði sagt bart út, um KT-økið kundi vera atvold til trupulleikar ella stóran kostnað í eini sundurskiljing – ella ei.

Spurningurin tykist annars at vera hin sami, sama um talan er um skipanarlaga sundurskiljing ella framhaldandi virkisliga sundurskiljing.

G. Føroya Tele samtakið og menningin av fjarskiftisnetinum í Føroyum

Ein ognarlig sundurskiljing av Føroya Tele, um støðan er óbroytt – um verandi eginogn ikki broytist – gevur tvey sjálvstøðug feløg/samtøk, sum hvørt sær beinanvegin standa nakað veikari figgjarliga.

Ein fráskildur undirstøðukervispartur skal einsamallur klára at fremja uppgávuna at veita undirstøðukervi við góðari dygd fyri rímiliga prís eisini í framtíðini.

Ein fráskildur smásølupartur skal, heilt frá tí sundurskiljingin verður framd, eisini klára einsamallur (og við sera stórum marknaðarparti) at hava ábyrgd av einum vælvirandi smásølugeira, sjálvst um privatir kappingarneytar onkuntíð skuldu tikið seg burtur úr vinnuni.

Hinvegin hevði tað verið ein styrki hjá teimum sundurskildu pørtunum at havt síni egnu mál, framtíðarætlanir og hugsjónir. Eitt úrslit av sundurskiljing kundi eisini verið munabetri feløg.

Okkara áskoðan er, at hesi viðurskifti áttu at verið nágreiniligari viðgjørd í greiningini.

Føroya Tele samtakið hevur sera stóran solvens. Stórar íløgur vórðu gjørdar í 2019 (68 mió.) og í 2020 (126 mió.) og stórt vinningsbýti goldið landskassanum í 2019 (35 mió.)

og í 2020 (34 mió.). Hetta hevur volt, at pengar eru streymaðir úr samtakinum, tilsamans bæði árinum: 2019 er tað 10 mió. krónur, og í 2020 er minusið 29 mió. kr. Einkilán er tikið uttaneftir, hvørki í 2019 ella 2020, men hevði undangjaldið frá viðskiftafólki ikki verið 56 mió. kr. í 2020, so hevði tann negativi peningastreymurin verið 85 mió. kr. í staðin fyri 29 mió. kr.

Framtíðarlógur hjá Føroya Tele eru eftir okkara áskoðan ikki nóg væl tiknar við í uppgávuna: verri fíggarvánir kunna minka móguleikarnar at røkka málunum á økinum (bæði viðv. prís og góðsku) – og kann ein ognarlig sundurskiljing ávirka hetta?

Við øðrum orðum sakna vit eitt kjak um, hvørt ein ognarlig sundurskiljing fer at kunna gera móguleikarnar betri ella verri til at røkka málunum um góðsku/prís á fjarskiftisøkinum – fyri undirstøðukervi og smásølu hvørt sær.